

Σκεπτικό:

Αυτό το διδακτικό σενάριο έχει ως σκοπό την πολύπλευρη προσέγγιση της παρουσίας και δράσης των γυναικών στον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο, την Κατοχή και την Αντίσταση. Θα προσεγγίσουμε όψεις της καθημερινής ζωής των γυναικών μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας, της συντροφικότητας της αντιστασιακής δράσης, στην πόλη και στο βουνό, στα ένοπλα τμήματα ή σε αθέατες δράσεις που επέφεραν πλήγματα στις δυνάμεις Κατοχής. Οι γυναίκες συμμετείχαν στην αντίσταση ως αγωνίστριες, ως σαμποτέρ, ως κατλασκοποι, ως μανάδες, ως αγαπημένες, ως φίλες, ως σύντροφοι, ως χήρες, ορφανεμένες από παιδιά, άντρες, γονείς, αδέρφια, οικογένεια. Επίσης, επιχειρούμε να δώσουμε κι άλλες οπτικές του ρόλου της ως ενεργού πολίτη της κατοχικής Ελλάδας μέσα από την δραστηριοποίησή της στην αντιστασιακή δράση και μέσα από την συμμετοχή της σε πολιτικές διαδικασίες στην Ελεύθερη Ελλάδα καθώς και τις προοπτικές που δημιουργούσε αυτό για το μέλλον. Ακόμη, επισημαίνονται θέματα όπως η αντιμετώπιση από τους νικητές των γυναικών εκείνων που είχαν σχέση ερωτική σχέση ή απέκτησαν παιδιά με τον εχθρό στην μετακατοχική εποχή.

Ειδικοί Στόχοι:

Αναμένεται οι μαθητές να:

- Προσεγγίσουν την εποχή 1940-1944 μέσα από την επεξεργασία τεκμηρίων και παραθεμάτων, κειμένων, οπτικού και ψηφιοποιημένου υλικού με άξονα τη γυναικεία παρουσία και δράση.
- Εξοικειωθούν με την οπτική αποκωδικοποίηση εικονιστικών τεκμηρίων, ώστε να αποκτήσουν σταδιακά δεξιότητες οπτικού και μιντιακού εναλφαριθμητισμού.
- Μάθουν να αναζητούν στοιχεία με κριτικό τρόπο και να διασταυρώνουν πηγές ώστε με συνθετικές διαδικασίες να καταλήγουν σε δικά τους συμπεράσματα.
- Ερευνούν όλες τις οπτικές γωνίες και να θέτουν ερωτήματα για την παγιωμένη ιστορική αφήγηση για τον αγωνιστικό, κοινωνικό και πολιτικό ρόλο της γυναίκας.

- Προβληματίζονται για τα κίνητρα των γυναικών που μπήκαν και θυσιάστηκαν για την αντίσταση.
- Μελετήσουν παραδείγματα γυναικών που έμειναν στην ιστορία για την αντιστασιακή δράση ή/και τον θάνατό τους και να αντλήσουν συμπεράσματα συγκρίνοντας τις βιογραφίες τους.
- Απαντήσουν στον εαυτό τους για τους λόγους που αξίζει κάποιος να αγωνίζεται στη ζωή του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

« Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ, ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ»	1
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1.....	4
Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ	4
ΠΗΓΕΣ	4
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2.....	9
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ	9
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3	22
ΗΡΩΪΔΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ:	22
ΗΡΩ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΗΛΕΚΤΡΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ,	22
ΛΕΛΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ	22
ΤΕΚΜΗΡΙΑ- ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ	22
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4	25
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΔΙΩΚΩΜΕΝΗ.....	25
ΩΣ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗ.....	Error! Bookmark not defined.
ΤΕΚΜΗΡΙΑ-ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ	25

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

ΠΗΓΕΣ

1. [...]Δεν μπορεί να μην αναφερθεί η πρόσφορα της γυναίκας της Πίνδου. Σύμφωνα με πηγές, η γυναίκα της Πίνδου είχε μια σπουδαία αποστολή. Ενώ πολεμούσαν οι άντρες στα χιονισμένα βουνά αυτές ανέβαιναν εκεί ζωσμένες πυρομαχικά, τρόφιμα και ζεστά ρούχα που έπλεκαν οι νέες του χωριού(κάλτσες, φανέλες, μπλούζες). Από μια άλλη μαρτυρία μαθαίνουμε ότι οι γυναίκες διόρθωναν τους δρόμους ρίχνοντας πέτρες στις λάσπες έτσι ώστε να μπορέσει να περάσει ο στρατός χωρίς καθυστερήσεις. Στη συνέχεια φορτωνόντουσαν τα απαραίτητα στη πλάτη και τα μετέφεραν. Στην επιστροφή μετέφεραν τους τραυματισμένους και τους πήγαιναν στα νοσοκομεία που και εκεί βρισκόντουσαν γυναίκες έτοιμες να προσφέρουν τις πρώτες βοήθειες.

Κώστας Ν.Χατζηπατέρας, Μ.Φαφαλιού, «Μαρτυρίες 40-41», Κέδρος, Αθήνα 1982

2. Σε ένα άρθρο του πολεμικού τύπου αναφέρεται ότι όταν διατάχτηκε η 8^η Μεραρχία να μεταβεί στο μέτωπο, οι γυναίκες μετέφεραν στις κορυφές των βουνών τα πυροβόλα, τις οβίδες και τα λοιπά πυρομαχικά.Και στο πολιτικό κίνημα ξεφεύγουν από τα «γυναικεία έργα» και προσχωρούν προς την αυτονόμηση τους από την οικογένεια. Αρκετές φεύγουν από το σπίτι και ζουν στην παρανομία ή βγαίνουν στο βουνό στις ελεύθερες περιοχές, ως καθοδηγήτριες γυρνούν τα χωριά, κοιμούνται σε ξένα σπίτια και ταξιδεύουν μέσα από άγρια δάση.

Τασούλα Βερβενιώτη, «Η γυναίκα της Αντίστασης, η είσοδος των γυναικών στην πολιτική»

3. Από μια άλλη μαρτυρία μαθαίνουμε ότι οι γυναίκες διόρθωναν τους δρόμους ρίχνοντας πέτρες στις λάσπες έτσι ώστε να μπορέσει να περάσει ο στρατός χωρίς

καθυστερήσεις. Στη συνέχεια φορτωνόντουσαν τα απαραίτητα στη πλάτη και τα μετέφεραν. Στην επιστροφή μετέφεραν τους τραυματισμένους και τους πήγαιναν στα νοσοκομεία που και εκεί βρισκόντουσαν γυναίκες έτοιμες να προσφέρουν τις πρώτες βοήθειες.

Κώστας Ν.Χατζηπατέρας, Μ.Φαφαλιού, «Μαρτυρίες 40-41», Κέδρος, Αθήνα 1982

4. «Η μεγαλύτερη οργάνωση που είναι απόλυτα συνυφασμένη με τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο είναι η **Φανέλα του Στρατιώτη**. Η οργάνωση αυτή που ιδρύθηκε το 1939 από μια ομάδα Αθηναίων κυριών με πρόεδρο την Ελμίνια Βότση, έφορο του τμήματος εορτών του Λυκείου Ελληνίδων και τέθηκε αργότερα υπό την αιγίδα της προγκίπισσας Φρειδερίκης, αποτέλεσε την πιο συστηματική και αποτελεσματική προσπάθεια πλήρωσης των ελλείψεων της ειδικής στρατιωτικής ένδυσης του ελληνικού στρατού το χειμώνα του 1940-41. Η καθολική συμμετοχή των Ελληνίδων στο κάλεσμα αυτό υπήρξε μοναδικό φαινόμενο στην ιστορία των τελευταίων πολεμικών αναμετρήσεων. [...] Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε και σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας όπου δραστηριοποιήθηκε άμεσα η Φανέλα του Στρατιώτη. Οι δήμοι φρόντιζαν για την προμήθεια μαλλιού και εξουσιοδοτούσαν διάφορα καταστήματα να πωλούν μαλλί χρώματος λευκού, γκρι και χακί».

Μ. Πετράκη, *1940 - Ο άγνωστος πόλεμος. Η ελληνική πολεμική προσπάθεια στα μετόπισθεν*, Πατάκης, Αθήνα 2014, σ. 164

5. «Η γιαγιά μου μάζεψε τις γυναίκες του χωριού, παντρεμένες και ανύπαντρες, και τις έστρωσε στη δουλειά. Έπρεπε να πλέξουν κάλτσες και φανέλες και γάντια και σώβρακα και σκούφια για να τις στείλουν στο μέτωπο. Τα παιδιά μας, μωρή, τους έλεγε, τον εχθρό δεν τον φοβούνται, ούτε τα βόλια του. Το κρύο όμως; Κατάφερε και τις έπεισε όλες. Δεν είχε όμως νήμα για πλέξιμο και χρειαζόταν πολύ νήμα. Ακούστε λοιπόν τι σκαρφίστηκε. Έβαλε όλες τις γυναίκες και κούρεψαν τις προβατίνες τους, χειμώνα καιρό. Τέτοιο πράγμα δεν είχε ματαγίνει. Οι μπανέλες και τα βελονάκια πήραν φωτιά και τα δέματα έφευγαν για το μέτωπο το ένα πίσω από το άλλο. Το νήμα όμως σώθηκε [...] Η

παμπόνηρη η γιαγιά πήρε σβάρνα τα μαντριά της περιοχής, πήρε κι άλλες κυράδες μαζί της για κουράγιο και έπεισε τους τσοπάνηδες και κούρεψαν κι αυτοί τα πρόβατά τους. Κια ο πόλεμος συνεχιζόταν ανελέητος. [...] Εκεί που ήταν μαζεμένες όλες οι πλέχτρες η γιαγιά έβγαλε τη μάλλινη φανέλλα της και χωρίς να πει σε καμιά κυρά τίποτα άρχισε να την ξηλώνει [...] και , χωρίς να χάσει καιρό, άρχισε να πλέκει με το ξεπλεγμένο νήμα μια φανέλα. Το τι ακολούθησε δεν χρειάζεται να σας το πω εγώ. Όλα τα μάλλινα ρούχα ξεπλέχτηκαν και πάλι τα δέματα το ένα πίσω από το άλλο άρχισαν να φεύγουν για το μέτωπο».

Μαρτυρία Σπύρου Παπαδογιάννη, στο Μ. Πετράκη, 1940- Ο άγνωστος πόλεμος..., ό.π., σ. 171

6. «Ήρθε ο μεγάλος μας ο ξάδελφος ο Δημήτρης από απέναντι κι έσκασε στα γέλια που μας είδε να πλέκουμε σφίγγοντας τα χείλια. Έχει, λέει, κάτι πιο διασκεδαστικό να μας προτείνει αν θέλουμε να εμψυχώσουμε τον στρατό, σίγουρα καλύτερο απόν ένα ζευγάρι στραβοπλεγμένες κάλτσες. Παρατήσαμε αμέσως το πλεχτό μας.

-Πες μας, πες μας.

-Θέλετε, λέει, να γίνετε κουμπαρούλες;

-Δηλαδή; ρωτάει η Λενούλα.

Έχω φίλους στο Μέτωπο, θα σας δώσω τα ονόματά τους κι εσείς θα τους γράφετε δελτάρια να τους ψυχαγωγείτε. Και θα λέγεστε κουμπαρούλες κι αυτοί θα'ναι οι κουμπάροι σας.

Αχ, να ξαναγράψω γράμματα ώσπου να τελειώσει ο πόλεμος, φτάνει να μην πλέκω».

Άλκη Ζέη, Με μολύβι φάμπερ νούμερο δύο. Μεταίχμιο, Αθήνα 2013, σελ. 175.

7. Οι γυναίκες έχουν την ευθύνη για τα οικοσίτα ζώα, δουλεύουν το μαλλί και εκτός από τις αγροτικές δουλειές είναι και νοικοκυρές. Στη δική τους αρμοδιότητα ανήκει επίσης και η φροντίδα για τη διατροφή της οικογενείας και μέσα σε όλα αυτά έχουν και την υποχρέωση να ράβουν τα ρούχα μόνες τους. Επίσης, κάνουνε έξτρα δουλειά για να αυξήσουν το οικογενειακό εισόδημα ή να αγοράσουν ένα σπίτι ή να σπουδάσουν τα παιδιά τους.. Έπαιζαν οργανικό ρόλο στην εκπαίδευση και την κοινωνικοποίηση των παιδιών, καθώς και στον τομέα της περίθαλψης.Επιπλέον, ήταν υπεύθυνες για την διαχείριση των οικονομικών στο σπίτι .Η διαχείριση των οικονομικών έδινε στις

νοικοκυρές τη δυνατότητα να παίρνουν αποφάσεις που αφορούσαν όλη την οικογένεια.»

Τασούλα Βερβενιώτη, «Η γυναίκα της Αντίστασης, η είσοδος των γυναικών στην πολιτική»
Εκδόσεις Κουκκίδα, 2013 <http://tinyurl.com/nhtvjzx>

Φωτογραφίες:

1. Θεραπεία κρυοπαγημάτων σε νοσοκομείο του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Αθήνα, 1940-1941 Βούλα Θεοχάρη Παπαϊωάννου (ΦΑ_6_2290)

2. Γάμος τραυματία του Αλβανικού μετώπου με νοσοκόμα στην εκκλησία των Αγίων Αναργύρων. Αθήνα, 1941. Βούλα Θεοχάρη Παπαϊωάννου (ΦΑ_6_3086)

3. Αφίσα για τη «Φανέλα του Στρατιώτη» στο Ζαχαροπλαστείο Φλόκα στην οδό Κοραή. Αθήνα, Νοέμβριος 1940 Βούλα Θεοχάρη Παπαϊωάννου (ΦΑ_6_1816)

Ερωτήσεις-δραστηριότητες

Αφού μελετήσετε τις πηγές (κείμενα-φωτογραφίες):

1. Να αφηγηθείτε τη δράση των γυναικών στα μετόπισθεν. Πώς εκτιμάτε την προσφορά τους στην κάλυψη των αναγκών του ελληνικού στρατού; Ποιες από τις εργασίες που έφεραν σε πέρας είναι ασυνήθιστες για γυναίκες της εποχής σύμφωνα με τους έμφυλους ρόλους; Πώς νομίζετε ότι πέτυχαν να εκπληρώσουν τις δύσκολες αυτές αποστολές;
2. Να σχολιάσετε τη διαφορά των προσεγγίσεων στην ιδέα της «Φανέλας του Στρατιώτη». Δείτε τη στάση των γυναικών σε σχέση με την ηλικία τους (πηγές 5 και 6).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Πηγές

1. «Κι όταν μιλάμε για αντίσταση, δεν πρέπει να τρέχει ο νους μας μόνο στην ένοπλη πάλη και στον ένοπλο αγώνα στα πολεμικά μέτωπα στα βουνά. Όταν λέμε Εθνική Αντίσταση δεν εννοούμε μόνον εκείνους που συμμετείχαν ενεργητικά στον αγώνα, ή ανήκαν σε αντιστασιακές οργανώσεις. Δε λογαριάζουμε μόνο τους αντιστασιακούς, αυτούς που παίζαν τη ζωή τους κορώνα-γράμματα, κάθε μέρα, τους πρωτοπόρους, τους τολμηρούς, τα παλληκάρια, τους μπροστάρηδες. Όταν αναφερόμαστε στην Εθνική Αντίσταση, δεν εννοούμε μόνο τους φυλακισμένους, τους ομήρους, τους εκτελεσμένους. **Συμπεριλαμβάνουμε όλους όσοι αντιστέκονταν με οποιονδήποτε τρόπο στην κατακτητή.** Όλους εκείνους οι οποίοι με την ανυπακοή τους να πειθαρχήσουν στις εντολές του κατακτητή, με την άρνησή τους, με την εναντίωσή τους να αποδεχτούν οποιαδήποτε εντολή του, δεν υπέκυπταν, αλλά αγωνίζονταν. Αντίσταση έκανε και ο μαχητής και εκείνος που δεν πίστευε σε όσα του κανοναρχούσε ο κατακτητής. Αντίσταση έκανε κι όποιος έδινε μια μπουκιά ψωμί στον πεινασμένο και μια κούπα νερό στο διψασμένο να ξεδιψάσει.

Αντίσταση έκανε και η μάνα του αγωνιστή, του ομήρου, του φυλακισμένου, που ξεροστάλιαζε ώρες, μεσάνυχτα, μήνες και χρόνια να τον περιμένει μπροστά στις θύρες της αγωνίας και προσμονής, κι εκείνος να μην έρχεται κι ούτε να παίρνει μήνυμά του.

[...] **Η ικανότητα να μετατρέπεται από το κάθε άτομο, το καθεστώς της δουλείας, με την πείνα, τις αρρώστιες, τους βασανισμούς και τις εκτελέσεις, σε καθεστώς που έπρεπε να ανατραπεί, αυτό αποτελούσε κατάφαση στη ζωή και κατάφαση αγώνα γαι τη ζωή, αυτό εσήμαινε αντίσταση. Η αντίσταση προσδιορίζει την έννοια της προσφοράς γαι τη σωτηρία του συνόλου, την υπέρτατη έγνοια για το κοινωνικό σύνολο, για το έθνος».**

Μανώλης Γλέζος, Εθνική Αντίσταση 1940-1945, Τ. Α΄, Αθήνα: Στοχαστής, σ. 61-63

2. Δείτε το παράθεμα 2 του σχολικού βιβλίου Ιστορίας Γ' Γυμνασίου, ενότητα 48.

Η Ελληνίδα στον αγώνα για εθνική και κοινωνική ελευθερία

«Δεν ντρέπεστε να βγαίνετε κι εσείς οι γυναίκες στα πεζοδρόμια αντί να κάθεστε στο σπίτι σας να κοιτάξετε τα παιδιά σας», είπε κάποιος ασυνείδητος «Έλληνας» σε μια νέα. Κι αυτή τον κοίταξε με περιφρόνηση και του απάντησε: «Οι Ελληνίδες δεν μπορούν να είναι σκλάβες και μάνες σκλάβων. Σήμερα ο προορισμός μας είναι ο αγώνας για τη ζωή και τη λευτεριά όλων των παιδιών της Ελλάδας». Με το στόμα της απαντούν όλες οι Ελληνίδες. «Ηρωίδες του '43», Γυναικεία δράση, 25-3-43.

Τ. Βερβενιώτη, *Η γυναίκα της Αντίστασης*, Οδυσσέας, Αθήνα 1994, σ. 275-276.

Επίσης, τα παραθέματα του ίδιου σχολικού βιβλίου (3 και 4 εδώ):

3. «Πολλές Ελληνίδες πήραν μέρος στον αγώνα εναντίον των κατακτητών. Μερικές, μάλιστα, έγραψαν με αίμα τη δική τους ιστορία αντίστασης. Η Ηλέκτρα Αποστόλου, η Λέλα Καραγιάννη, η Ηρώ Κωνσταντοπούλου και η Παναγιώτα Σταθοπούλου είναι μερικά μόνο παραδείγματα γυναικών που θυσιάστηκαν. Επίσης, αρκετές γυναίκες εντάχθηκαν στα ένοπλα τμήματα του ΕΛΑΣ».
4. «Τον Μάρτιο του 1944 το ΕΑΜ δημιούργησε την Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ), γνωστότερη ως κυβέρνηση του βουνού, η οποία ανέλαβε τη διοίκηση των απελευθερωμένων περιοχών. Λίγο καιρό αργότερα οργανώθηκαν, όπου ήταν εφικτό, εκλογές για την ανάδειξη Εθνικού Συμβουλίου (εθνοσυνέλευση). **Τότε ψήφισαν για πρώτη φορά** στην Ελλάδα γυναίκες αλλά και νέοι από 18 ετών. Το Εθνικό Συμβούλιο, στο οποίο εκλέχτηκαν και πέντε γυναίκες, συνήλθε στο χωριό Κορυσχάδες της Ευρυτανίας»
5. **Δασκάλα:** «Έβλεπες τις γυναίκες που οντότητα δική τους δεν είχανε, ήτανε κινούμενα των ανδρών, να λένε: 'Μα κάτι είμαι κι εγώ, κάτι μπορώ κι εγώ', άρχισαν να σκέφτονται ότι μπορούν κι αξίζουν και κάτι τι, όχι μόνο να μαγειρεύουν, να πλένουν και να δέχονται εντολές. Αυτό ήταν το πρώτο ξύπνημα της αγρότισσας, το οποίο αυτό τους έκανε μεγάλη εντύπωση».

Αγρότισσα: «Μας άρεσε και μας τραβούσε, για αυτό πηγαίναμε (στις συνελεύσεις αυτές). Ηθέλαμε κι εμείς λίγο... να ξεβγούμε, να μη μας λένε σήκω-σήκω, κάτσε -κάτσε. Γιατί οι άντρες ήτανε έτσι τότε, σαν δικτατορία, οπού λένε...».

Αγρότισσα: «Μια ελευθερία ηθέλαμε κι εμείς σαν γυναίκες οπού ήμασταν, να έχουμε δικαίωμα να μιλούμε, να μην είμαστε στους άντρες... να μας δέρνουν και να δουλεύουμε. Ηθέλαμε κι εμείς λευτεριά. Εδώ βγήκαμε στα βουνά, πυρομαχικά να τα κουβαλούμε στον ώμο, πολυβολεία να κάνουμε, μέρα νύχτα να δουλεύουμε, συνδέσμοι, πηγαίναμε κι εμείς συνδέσμοι ας είμαστε γυναίκες, κι ηθελήσαμε κι εμείς το καλό να μας ερθεί. Να έχουμε μια λευτεριά, να μην έχουμε σκλαβιά, πώς το λένε, να μην μπορούμε να μιλήσουμε...».

Ρίκη Βαν Μπουσχότεν, Ανάποδα χρόνια: Συλλογική μνήμη και Ιστορία στο Ζιάκα Γρεβενών, Πλέθρον, Αθήνα 1997, 102.

6. «Ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας του ΕΑΜ είχε και άλλη διάσταση [...] Ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής τη ριζοσπαστικοποίησης που δημιούργησε το κίνημα της εαμικής Αντίστασης αφορούσε την κινητοποίηση των γυναικών . Ιδιαίτερα στην επαρχία η μαζικότητα της συμμετοχής των γυναικών μόνο εντυπωσιακή μπορεί να χαρακτηριστεί. Οι διαδηλώσεις γυναικών για την απελευθέρωση συλληφθέντων από τους Ναζί ή για τη διανομή τροφίμων, η κινητοποίηση των γυναικών για την επιμελητειακή υποστήριξη του ΕΛΑΣ, η μαζική ένταξη γυναικών στο ΕΑΜ (όχι μόνο στην Αθήνα, αλλά και στην ύπαιθρο, όπου σε κάποιες περιοχές όπως η Θεσσαλία ίσως και να έφτανε το 40% του συνόλου των μελών το 1944), η συμμετοχή των γυναικών στις εκλογές της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ), η αύξηση γυναικών - μελών του ΚΚΕ ήταν εδεικτικές μια αθόρυβης επανάστασης που συντελούνταν. Η συμμετοχή των γυναικών στο ΕΑΜ δεν σηματοδότησε την ανατροπή των κυρίαρχων έμφυλων σχέσεων και ρόλων ή, πολύ περισσότερο, τη χειραφέτηση των γυναικών. Από την άλλη, σίγουρα πρόσφερε νέες δυνατότητες στις ίδιες τις γυναίκες ατομικά και συλλογικά, έστω και αν τις έφερνε, όπως έχει σωστά υποστηριχθεί, «αντιμέτωπες με έναν έμφυλο κανόνα, ο οποίος καθόρισε τις αναμονές του κινήματος από την εμπλοκή τους και προδιέγραψε ως ένα βαθμό τα περιθώρια της δράσης τους»

Πολυμέρης Βόγλης, Η Αδύνατη Επανάσταση, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2014, σ. 63

7. Στην Ελλάδα η συμμετοχή των γυναικών στην Εθνική Αντίσταση υπήρξε μεγάλη, σημαντική, πολύπλευρη και αξιόλογη. Σημαντική ένδειξη της συμμετοχής των Ελληνίδων στην προσπάθεια αντίστασης κατά του κατακτητή είναι το γεγονός ότι στο συλλαλητήριο της Αθήνα στις 22 Ιουλίου 1943 τουλάχιστον δύο από τα θύματα ήταν γυναίκες. Γυναίκες στις πόλεις και τα χωριά προσέφεραν την εργασία τους γενναιόδωρα για την απελευθέρωση της χώρας. Η συμμετοχή των γυναικών στις οργανώσεις, ενώ στην αρχή ξεκινά με αργό ρυθμό, τον τελευταίο χρόνο της Κατοχής αυξάνεται με ρυθμό γεωμετρικής προόδου. Οι περισσότερες γυναίκες οργανώθηκαν μετά την άνοιξη του 1943. Όπως ήταν φυσικό, η έντονη δράση των γυναικών που περιγράφηκε παραπάνω επέφερε και τις αναμενόμενες αντιδράσεις από τη μεριά των σωμάτων κατοχής. Η ενεργός συμμετοχή των γυναικών προκάλεσε πλήγματα στο στρατό κατοχής όχι μόνο αναλογιζόμενοι τις υλικές φθορές αλλά λαμβάνοντας υπόψη ότι οι γυναίκες αυτές με τις ενέργειές τους τόνωσαν το γενικότερο αίσθημα για αντίσταση αλλά και βοήθησαν στη συνέχιση του αγώνα. Οι συνέπειες της δράσης αυτής των γυναικών αφορούσαν άλλοτε τις ίδιες άλλοτε όμως τις οικογένειές τους ή ακόμα σε πολλές περιπτώσεις και ολόκληρα χωριά. Τα παραδείγματα που επιβεβαιώνουν την εκδικητική διάθεση των κατακτητών καθώς και τη βιαιότητα που επέδειξαν σε ολόκληρους πληθυσμούς είναι δεκάδες σε ολόκληρη την επικράτεια. Η οποιαδήποτε δράση των αντιστασιακών που έπληττε τα σώματα κατοχής θεωρήθηκε πράξη δολιοφθοράς κατά του κατακτητή και τα αντίποινα υπήρξαν βαριά, βίαια και συχνά απάνθρωπα. Ανάμεσα στους βασανιστές και δολοφόνους των γυναικών αυτών υπήρξαν και αρκετοί Έλληνες συνεργάτες του κατακτητή».

(Περίληψη της Διδακτορικής Διατριβής της Γεωργίας Κηπουροπούλου, *Η συμμετοχή της γυναίκας στην Εθνική Αντίσταση. Η περίπτωση της Φλώρινας*. Παν/μιο Δυτ. /μακεδονίας, Φλώρινα 2014. <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/35089>)

8. Ο γυναικείος αντιστασιακός αγώνας

Στην αντιφασιστική πάλη ενάντια στην ξενική κατοχή ξεπηδά ένας νέος παράγοντας, πρώτη φορά τόσο σημαντικός και τόσο μαζικός, στην ιστορία των ελληνικών αγώνων. Είναι η γυναικεία συμβολή. Επί τέσσερα χρόνια η Ελληνίδα έδωσε στον αγώνα αυτόν τα πάντα. Θυσίασε επάγγελμα, υπάρχοντα, την υγεία της, τα παιδιά της και τη ζωή της. Κορίτσια του θρανίου μέσα στα ιδανικά της Ε.Π.Ο.Ν. κι αγρότισσες γιαγιάδες κάτω από τα συνθήματα του Ε.Α.Μ.-Ε.Λ.Α.Σ. κατάφεραν απίστευτα πράγματα. [...]

Τη βρίσκουμε ζωσμένη τ' άρματα και να πολεμά στα βουνά. Τη βρίσκουμε ελαστίτιστα φρουρό διαφεντεύοντας της Ελλάδας τις πόρτες. [...] Κύματα κοριτσιών στη διαδήλωση να καλύπτουν τα τανκς. Τα εχτελεστικά αποσπάσματα να γαζώνουν το στήθος της κι αυτή να στέκει αγέρωχη φωνάζοντας: Ζήτω η λευτεριά! Τη βρίσκομε να υφαίνει, να πλένει, να μοχτεί μέρα-νύχτα για τους αντάρτες μας. Να κουβαλά ζαλίγκα τ' αντάρτικα πολεμοφόδια στ' απάτητα ρουμάνια, όπου δεν επλησίαζε μήτε πουλί πετάμενο. [...] Να θάβει τα πρώτα παιδιά της και να ετοιμάζει γρήγορα να ρίξει και τα υπόλοιπα στου χάρου τον αγώνα. [...] Οι γυναίκες που σκίζανε το μοναδικό τους πουκάμισο και το' καναν σημαία. [...] Οι γυναίκες που φούσκωναν τ' ανύπαρκτα από τη στέρηση στήθια τους με τον παράνομό μας τύπο και μας τον κουβαλούσανε [...] Οι γυναίκες που κρύβανε, που θρέψανε, που πλέναν τις πληγές στα ξένα παλικάρια μας όταν τα δικά τους παιδιά δεν υπήρχανε πια. Κι οι γυναικείοι σύνδεσμοι που σκαμπανέβαζαν βουνά να συναντήσουν τους πολεμιστές μας. [...] Κι εκείνες οι αξέχαστες κινητοποιήσεις των γιαγιάδων, όταν "συντεταγμένες" ζητούσαν από τους δολοφόνους ψωμί για τα εγγόνια τους. [...] Αυτών όλων τη θυσία δε θα τη λησμονήσει η Γη...

Μέλπω Αξιώτη, Άπαντα. Γ' τόμος. Χρονικά, Αθήνα, Κέδρος, 1980, σ. 195-198

www.fhw.gr/chronos/14/gr/1940_1945/resistance/05.html

9. Η ενηλικίωση μιας γενιάς

«Στο πλαίσιο του αντιστασιακού κινήματος πραγματοποιήθηκε μια πραγματικά μαζική προσχώρηση νέων γυναικών σε συλλογικούς φορείς, όπως ήταν οι διάφορες αντιστασιακές οργανώσεις, σε πρωτοφανή κλίμακα για την ελληνική κοινωνία. Το κίνητρο για τη στράτευση σ' αυτές τις οργανώσεις υπήρξε, κατά πρώτο λόγο, η βούληση των νέων γυναικών να προσφέρουν στην υπόθεση της Αντίστασης. Όμως, πέρα απ' την πρωταρχική του διάσταση, το φαινόμενο της μαζικής γυναικείας συμμετοχής είναι πολυδιάστατο, και σηματοδοτεί μία από τις τομές στην ιστορία των γυναικών στην Ελλάδα. Η κοινωνική διάσταση αυτής της εμπειρίας είχε για τις νέες γυναίκες ένα ιδιαίτερο βάρος, διαφορετικό από αυτό που είχε για τους συνομήλικούς τους νέους.»

Βαρών-Βασάρ Ο., *Η ενηλικίωση μιας γενιάς. Νέοι και νέες στην Κατοχή και στην Αντίσταση*, Εστία, Αθήνα 2009, σ.82. (Ψηφίδες ΚΕΓ -Ιστορία Λογοτεχνία)

ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ ~ THEALARM του Φ. Δημητριάδη,
http://sendec.blogspot.gr/2009/10/blog-post_28.html

10. Αλίντα Δημητρίου, «Πουλιά στο Βάλτο»: Η δράση των γυναικών στην Κατοχή.
<https://www.youtube.com/watch?v=LaPDzGVJK5o>

11. Αρχείο ΕΡΤ: από το Ντοκυμαντέρ "ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ" (1985)
<https://www.youtube.com/watch?v=0HCY-FrevfY> (Μέρος Α')

12. <https://www.youtube.com/watch?v=9cXLmrGlmRw> (Μέρος Β')

Ερωτήσεις- Δραστηριότητες

Αφού διαβάσετε τα παραπάνω αποσπάσματα και παρατηρήσετε τις σχετικές εικόνες- φωτογραφίες και το ντοκυμαντέρ, απαντείστε στις ερωτήσεις:

Α. Με ποιους τρόπους συμμετέχει η γυναίκα στην Αντίσταση στη διάρκεια της Κατοχής στην Ελλάδα;

Β. Ποια η θέση της γυναίκας στα διάφορα όργανα αυτοδιοίκησης και δικαιοσύνης που συγκροτήθηκαν την περίοδο που εξετάζουμε; (Βλ. ψήφισμα Κορυσκάδων και το υλικό γραπτό, εικονιστικό, ψηφιακό που σας προτείνεται)

Γ. Πως βλέπει η ίδια τον εαυτό της και το ρόλο της, σύμφωνα με τις σχετικές μαρτυρίες και εικόνες; Να υποθέσετε ότι είστε μια νέα γυναίκα την περίοδο εκείνη. Να γράψετε ένα κείμενο 150 λέξεων και να πείτε πώς αισθάνεστε με τη συμμετοχή σας σε αγώνες για την αλλαγή της ζωής σας.

Δ. Να διερευνήσετε με ποιους τρόπους προσπαθούν οι κατοχικές δυνάμεις και οι εγχώριοι παράγοντες που αντιστρατεύονται ιδεολογικά τις μαχήτριες του ΕΑΜ να κάμψουν τη δυναμική τους;

Ε. Να συζητήσετε στην τάξη τη φράση της Οντέτ Βαρών – Βασάρ (πηγή 9): «Η κοινωνική διάσταση αυτής της εμπειρίας είχε για τις νέες γυναίκες ένα ιδιαίτερο βάρος, διαφορετικό από αυτό που είχε για τους συνομήλικούς τους νέους».

Σπύρου Μελετζή: «Αποφασισμένοι για όλα», Άγραφα, Άνοιξη 1944, (στο «Με τους αντάρτες στα βουνά, Αθήνα 1996, σ. 242)

Μελέτη- Ερμηνεία Φωτογραφίας:

- Να μελετήσετε τη φωτογραφία:
- Η λήψη μοιάζει αυθόρμητη ή σκηνοθετημένη; Γιατί;
- Περιγράψτε τα πρόσωπα και το τοπίο/βάθος της φ/ς.
- Πόσοι είναι;
- Παρατηρείστε το πρόσωπό τους, την ηλικία το φύλο τους.
- Πως είναι ντυμένοι; Υπάρχει διαφορά στα ρούχα τους (πχ ποιότητα ύφανσης, στυλ;)
- Τι κρατούν;
- Που κοιτάζουν;
- Είναι σε ελεύθερη στάση ή συντεταγμένοι;
- Δείτε τα χέρια τους. Είναι χαλαρά;
- Πως είναι τοποθετημένη η κάμερα; Γιατί άραγε;
- Μοιάζουν να έχουν κάποιου είδους σχέση, φιλική, ζευγαριού, συντροφική, άλλη;
- Τι μας λέει η γλώσσα του σώματος;

- Δηλώνεται ο χρόνος και ο τόπος στη φωτογραφία; Γιατί;
- Ποια μηνύματα στέλνει στο θεατή αυτή η λήψη για τους αντάρτες στα βουνά;
- Σε ποια κοινωνική/ές τάξεις άραγε απευθύνεται;
- Πως εμφανίζεται μη λεκτικά ο ρόλος της γυναίκας αντάρτισσας;
- Ποια εντύπωση αποκομίζετε εσείς για τους αντάρτες και τις αντάρτισσες στα βουνά από αυτή τη φωτογραφία;
- **Συσχετίστε** τα μη λεκτικά μηνύματα της φωτογραφίας το **ψήφισμα των Κορυσάδων** στην ηλεκτρονική διεύθυνση [https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%A3%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF_\(%CE%A0%CE%95%CE%95%CE%91\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%A3%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF_(%CE%A0%CE%95%CE%95%CE%91)), με την **αφίσες της ΕΠΟΝ** και τη φωτογραφία με τις ΕΠΟΝΙΤΙΣΕΣ, που ακολουθούν σχετικά με τον **επαναστατικό ρόλο** και την **κοινωνική θέση της γυναίκας στην Κατοχή και την Αντίσταση** και ποιες προσδιοκίες δημιουργούσε αυτή η κατάκτηση για την παρουσία των γυναικών στη μεταπολεμική κοινωνία. Πιστεύετε ότι έγιναν πραγματικότητα;
- **Να συσχετίσετε** την αλλαγή του κοινωνικού ρόλου της γυναίκας όπως απεικονίζεται στην φωτογραφία αυτή, **στο σκίτσο του Φ. Δημητριάδη και τα παραθέματα που διαβάσατε**. Ποια η άποψή σας; Γράψτε ένα σχετικό κείμενο για τη σχολική σας εφημερίδα.
- **Να αναλάβετε ρόλους** δημοσιογράφου και μεγάλης πια σε ηλικία αντάρτισσας από την οποία παίρνετε συνέντευξη για τη ζωή στο αντάρτικο του βουνού ή της πόλης. Επιλέξτε την καλύτερη εικονική συνέντευξη και δραματοποιήστε τη στην τάξη.
- **Να αναζητήσετε** κι άλλες εικόνες ανταρτισσών στο διαδίκτυο. Παρατηρείτε ομοιότητες και διαφορές;
- **Δημιουργήστε σχετικό λεύκωμα ή μικρό βίντεο** με τις φωτογραφίες σας με τη βοήθεια δωρεάν λογισμικού που μπορείτε να κατεβάσετε από το διαδίκτυο (π.χ. glogster, issuu, riconico, windowstomoniemaker, ή το vlibby, με το οποίο μπορείτε να προσθέσετε και δικό σας σχολιασμό στο βίντεο που θα δημιουργήσετε, κλπ)

Ρ. Σπυριδίου

Ἄ' μάταια, εὐαγγέλιον κηρύττειν ἄνθρωποι
καὶ ἀδιαφοροῦν μετὰ τὸ ἑλπίσιν ἔχειν
χρὴς σου ἔχοντες μετὰ τῆς, σωτῆρα φῶς.
τιμωρὴν, καὶ τὴν βασιλείαν.

<https://enthemata.wordpress.com/2011/05/22/bournazos-11/>

[Για μια λεύτερη δημοκρατική Ελλάδα](#)

Αρχειακό Τεκμήριο ΑΣΚΙ

[\[http://62.103.28.111/photographic/treeres.asp?mynode=89201&afterroot=%CE%BA.46.21944-1946\]](http://62.103.28.111/photographic/treeres.asp?mynode=89201&afterroot=%CE%BA.46.21944-1946)

Επονίτισσες στην παρέλαση της Απελευθέρωσης

10/1944

<http://62.103.28.111/neolaia/rec.asp?id=76020&nofoto=0>

Από το ψηφιακό αρχείο του ΑΣΚΙ

Ακόμη μπορείτε να

- Δείτε το παρακάτω ντοκυμαντέρ από τα αρχεία της ΕΡΤ: <https://www.youtube.com/watch?v=DPivYoySqHw>

Αγωνίστριες σε γερμανικά στρατόπεδα (Μαρτυρία)

Αρχείο ΕΡΤ: από το Ντοκυμαντέρ "ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ" (1985).

- Ποια στοιχεία αντλείτε από τις μαρτυρίες των αγωνιστών και αγωνιστριών της Εθνικής Αντίστασης που μεταφέρθηκαν στα γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής, κράτησης, ζωής και θανάτου εκεί των κρατουμένων;
- Περιηγηθείτε στη συνεξέταση Ιστορίας – Λογοτεχνίας στις Ψηφίδες του ΚΕΓ: http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/index.html
- Επίσης, Γυναίκες αγωνίστριες της Εθνικής Αντίστασης, της Άννας Ρόδη,
Διαβάστε περισσότερα
στο <http://www.alfavita.gr/arhron/%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%AF%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%81%CF%8C%CE%B4%CE%B7#ixzz3mpoPJ7Ta>
- <http://gynaika-antistasi.blogspot.gr/>
- Μελετήστε το υλικό που σας έχει δοθεί και δημιουργήστε μια παρουσίαση σε PPT, μέχρι δέκα διαφάνειες (λογισμικό παρουσίασης) το οποίο θα αναρτήσετε στο linoit/wiki/blog του μαθήματος και θα παρουσιάσετε στην ολομέλεια.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

ΗΡΩΪΔΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ:

ΗΡΩ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΗΛΕΚΤΡΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ,

ΛΕΛΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

ΤΕΚΜΗΡΙΑ- ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ

ΑΓΑΛΜΑ της ΗΡΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

στην Πλατεία Τερψιθέας Του Πειραιά.

ΗΛΕΚΤΡΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Η Ηλέκτρα Αποστόλου (1912 - 26 Ιουλίου 1944) ήταν στέλεχος της ΟΚΝΕ, της ΕΠΟΝ και του ΚΚΕ, αγωνίστρια της Εθνικής Αντίστασης και υπέρμαχος των δικαιωμάτων των γυναικών. Δολοφονήθηκε από την Ειδική Ασφάλεια το 1944 στην Αθήνα για την αντιστασιακή της δράση. [...]

Στις 25 Ιουλίου του 1944 στις 7:30 το πρωί συνελήφθη στην οδό 3ης Σεπτεμβρίου & Ιθάκης από την ομάδα Παρθενίου της Ειδικής Ασφάλειας. Μεταφέρθηκε στο ξενοδοχείο Κρυστάλ στην οδό Ελπίδας 3, που ήταν το ανακριτήριο της Ειδικής Ασφάλειας Αθηνών,

δίπλα από την έδρα της Ειδικής Ασφάλειας, Ελπίδας 5. Εκεί για την αντιστασιακή της δράση, βασανίστηκε και δολοφονήθηκε.

Η γνωστή στιχομυθία κατά την ανάκριση της στην Ασφάλεια:

- - Από πού είσαι;
- - **Από την Ελλάδα!**
- - Πού κατοικείς;
- - **Στην Ελλάδα!**
- - Πώς σε λένε;
- - **Είμαι Ελληνίδα!**
- - Ποιοι είναι οι συνεργάτες σου;
- - **Όλοι οι Έλληνες!**
- - Τι δουλειά κάνεις;
- - **Υπηρετώ τον Ελληνικό Λαό!**
- - Από ποιόν παίρνεις εντολές;
- - **Μόνο από την Πατρίδα μου!**

(https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97%CE%BB%CE%AD%CE%BA%CF%84%CF%81%CE%B1_%CE%91%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%85)

➤ **Δείτε το αφιέρωμα στη Λέλα Καραγιάννη:**

<http://tvxs.gr/news/san-simera/lela-karagianni-san-simera-ektelesthike-apo-toys-fasistes>

<http://www.youtube.com/watch?v=GJ5LNU0Ar3k> (ντοκυμαντέρ του Β. Λουλέ «ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ ΛΕΛΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ»)

Ερωτήσεις:

- Δείτε το ντοκιμαντέρ για τη Λέλα Καραγιάννη και την Ηρώ Κωνσταντοπούλου. Ποια ήταν η ιδεολογική τους προέλευση / τοποθέτηση και ποια η δράση τους; Τι κοινό βλέπετε; <https://www.youtube.com/watch?v=YXap73H113s>
- Να αναζητήσετε τις **βιογραφίες** των τριών γυναικών (Αποστόλου, Κωνσταντοπούλου, Καραγιάννη).

- Να εντοπίσετε διαφορές και κοινά σημεία στην πορεία ζωής και στη δράση τους. Έπειτα να οργανώσετε ένα φανταστικό **διάλογο** μεταξύ τους, με θέμα τις επιθυμίες, τους στόχους και τους φόβους τους.
- Να αναζητήσετε **μνημεία** που έχουν ιδρυθεί αφιερωμένα σε γυναίκες αγωνίστριες της Αντίστασης. Να τα **φωτογραφίσετε** (αν είναι δυνατό) ή να μελετήσετε φωτογραφίες τους και να συζητήσετε πάνω στην αναπαράσταση των ηρωίδων.
- Αναζητείστε στο διαδίκτυο κι άλλες **βιογραφίες γυναικών** της Αντίστασης και δημιουργείτε σχετικό **Λεύκωμα**, έντυπο ή ψηφιακό. Ποια τα κοινά τους σημεία και ποιες οι διαφορές στα κίνητρα και στη δράση τους;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΙΓΜΑΤΙΣΜΕΝΗ

ΤΕΚΜΗΡΙΑ-ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ

Πηγή 1

«Η ένταξη στις εαμικές αντιστασιακές οργανώσεις υπήρξε προφανώς αποτέλεσμα διαφορετικών κινήτρων και οδήγησε σε διαφορετικές ατομικές διαδρομές, πάντως σε κάθε περίπτωση έφερνε τις γυναίκες αντιμέτωπες με έναν έμφυλο κανόνα, ο οποίος καθόριζε τις αναμονές του κινήματος από την εμπλοκή τους και προδιέγραφε ως ένα βαθμό τα περιθώρια δράσης τους»

Πηγή 2.

«...Ιδιαίτερα διαφωτιστική μπορεί να αποδειχθεί η εξέταση των «καθηκόντων» που ανατίθενται στις γυναίκες μέσα από τα επίσημα αντιστασιακά κείμενα: απλώς αποτρεπτικά στην αρχή, καλούν τις γυναίκες να αποφύγουν κάθε επαφή, κυρίως ερωτική, με τους κατακτητές. Ταυτόχρονα, καθιστώντας τες συλλογικά υπεύθυνες για την έκλυτη συμπεριφορά κάποιων ομοφύλων τους, τους ζητούν να «στιγματίσουν» τόσο εκείνες που δεν δέχονται να συνετιστούν όσο και, «προπαντός» τις μανάδες που «παραδίνουν στα στρατεύματα κατοχής τις κόρες τους για ένα πιάτο κρέας με πιλάφι». [...] Περισσότερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν ασφαλώς οι - σε σημαντικό βαθμό αποσιωπημένες- τελετουργίες «φρονηματισμού» των γυναικών που «παρεκτράπηκαν»: απειλητικά σημειώματα στις ίδιες ή στις οικογένειές τους, δημοσιοποίηση του ονόματός τους στον εαμικό Τύπο, διαπόμπευση, κούρεμα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, εκτέλεση».

Ψαρρά, Α. (2009). «Πολιτικές διαδρομές των γυναικών στην εμπόλεμη Ελλάδα (1940-1950)», στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, Χατζηιωσήφ, Χ. (επιμ.), τ. Δ1. Αθήνα: Βιβλιόραμα, σ. 186

Εργασίες - Δραστηριότητες

Να συσχετίσετε το περιεχόμενο των πηγών 1 & 2 με το σκίτσο του Φ. Δημητριάδη, «Η τιμή ενός ψωμιού» και τις φωτογραφίες που ακολουθούν.

1. Να συζητήσετε τις σκέψεις σας για τις κοινωνικές προσδοκίες ως προς το «γυναικείο φύλο» την περίοδο της Κατοχής και της Αντίστασης.
2. Γιατί, σύμφωνα με την πηγή 2, δεν υπάρχουν περισσότερα στοιχεία σχετικά με πολλές περιπτώσεις ελληνίδων γυναικών που είχαν προσωπική σχέση με τους κατακτητές;

Η ΤΙΜΗ ΕΝΟΣ ΨΩΜΙΟΥ ~ THE PRICE OF BREAD ..., Του Φ. Δημητριάδη.

http://sendec.blogspot.gr/2009/10/blog-post_28.html

Στη Γαλλία τις γυναίκες που είχαν ερωτικές σχέσεις με τους Γερμανούς επί Κατοχής τις κούρευαν και τις περιέφεραν γυμνές στους δρόμους για να τις χλευάζουν οι περαστικοί. Στη Ρωσία τις οδηγούσαν στο εκτελεστικό απόσπασμα ή, αν ήταν τυχερές, σε γκουλάγκ. Άφησαν πίσω τους εκατοντάδες χιλιάδες παιδιά σε όλη την Ευρώπη. Σήμερα πολλά από αυτά τα αθώα θύματα μιας τραγικής μοίρας, 65άρηδες πλέον και συχνά «αγνώστου πατρός», επιχειρούν να πάρουν κατά κάποιον τρόπο την εκδίκησή τους για όλα τα χρόνια της χλεύης και των βασανιστηρίων: διεκδικούν γερμανικό διαβατήριο. Το θεωρούν μια μορφή ηθικής αποκατάστασης για ένα «έγκλημα» που δεν διέπραξαν. Πρόσφατα, πρώτη φορά γάλλος υπουργός Εξωτερικών, ο Μπερνάρ Κουσνέρ, στάθηκε δημοσίως στο πλευρό τους. Ήδη αρκετοί Γάλλοι, πρώην παιδιά της Βέρμαχτ και των Ες Ες, κατάφεραν να πείσουν το γερμανικό κράτος να τους προσφέρει (και) τη γερμανική υπηκοότητα. Ο δρόμος όμως για τη λύτρωση είναι πολύ μακρός.

Ρεπορτάζ της εφημερίδας «Το Βήμα» (14-3-2010) με τίτλο: «Δικαιοσύνη για τα στιγματισμένα παιδιά των ναζιστών», των Ε. Πατρικίου, Τ. Μποζανίνου
<http://www.tovima.gr/world/article/?aid=319982>.

Φ.1

<https://books.google.gr/books?id=Vk8EAAAAMBAJ&pg=PA20&hl=el#v=onepag&q&f=false>

Φ.2

<http://www.akous.gr/post.asp?uid=19538>

Σημείωση:«Η Απελευθέρωση του Παρισιού ήταν μια από τις ενδοξότερες στιγμές της γαλλικής Αντίστασης. Μετά την απελευθέρωση και την παράδοση των γερμανικών στρατιωτικών κατοχικών δυνάμεων (1944), οι Γάλλοι γιόρτασαν την ελευθερία τους. Όμως ταυτόχρονα οι Γάλλοι θέλησαν να αποδώσουν δικαιοσύνη, τιμωρώντας όλες τις γυναίκες που είχαν συνάψει σχέση με Γερμανούς στρατιώτες κατά την περίοδο της κατοχής. Η τιμωρία περιελάμβανε κούρεμα με την ψιλή, δημόσια διαπόμπευση, ξυλοδαρμό και μπογιατίσμα προσώπου. Δυστυχώς, όπως συμβαίνει συνήθως σε αυτές τις περιπτώσεις, εκτός από τις γυναίκες που όντως είχαν σχέση με Γερμανούς, κατηγορήθηκαν και πλήθος άλλων γυναικών που ήταν θύματα κουτσομπολιών και ανυπόστατων φημών».

Εργασίες- Δραστηριότητες:

Η διαπόμπευση των γυναικών που κατηγορήθηκαν για σχέσεις με τους κατακτητές.

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Φ.1 & Φ.2) αφορούν στην τιμωρία Γαλλίδων που διαπομπεύθηκαν και τιμωρήθηκαν από τους συμπολίτες τους.

- Περιγράψτε την μορφή της τιμωρίας;
- Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σας προκαλούν οι παραπάνω φωτογραφίες;
- Δείτε τώρα το σκίτσο που ακολουθεί του σκιτσογράφου της Κατοχής Φ. Δημητριάδη.
- Τι παρατηρείτε και πως συνδυάζετε τον τίτλο με την εικόνα; Ποιες σκέψεις κάνετε για τα εμπλεκόμενα πρόσωπα; Μπορείτε να το συσχετίσετε με τις παραπάνω φωτογραφίες; Να συζητήσετε το θέμα στην τάξη.
- Να διαβάσετε το απόσπασμα με τη σκηνή της διαπόμπευσης της Παραού από τη «Μητέρα του Σκύλου» του Παύλου Μάτεσι. Να βρείτε τις αναλογίες με τις προσωπικές ιστορίες που αφηγούνται οι πατραπάνω φωτογραφίες. (Σύνδεση με Λογοτεχνία)

2. Διαβάστε την παρακάτω συνέντευξη:

«Μαρίζα Κωχ: Αγωνίστηκα να διεκδικώ ως πατρίδα, την πατρίδα μου»

- <http://news247.gr/eidiseis/weekend-edition/mariza-kwx-agwnisthka-na-diekdikw-ws-patrida-thn-patrida-moy.3104175.html>
- <http://www.lifo.gr/guide/cultureblogs/musicblog/40620> (η αρχική συνέντευξη).

Ερωτήσεις:

- Πως ένιωθε η Μαρίζα Κωχ ως παιδί και γιατί;
 - Πως την αντιμετώπισε το περιβάλλον της μετά τον πόλεμο;
 - Πως ερμηνεύετε τον τίτλο της συνέντευξής της στο news247 : *«Αγωνίστηκα να διεκδικώ ως πατρίδα, την πατρίδα μου»;*
 - Δείτε ξανά το μωρό που κρατάει στα χέρια της η διαπομπευόμενη γυναίκα. Ποιες σκέψεις κάνετε; Να αναλύστε την εικόνα.
 - Γράψτε ένα μικρό κείμενο με αφορμή τις δύο όψεις του νομίσματος. Να κάνετε ένα διάλογο στην τάξη με τις αντικρουόμενες απόψεις.
-